

Nederlandse democratie werkt prima

Auteur(s):

Swank, O.

Hoogleraar economie van de publieke sector, in het bijzonder politieke economie, aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. swank@few.eur.nl**Verschenen in:**

ESB, 88e jaargang, nr. 4393, pagina 27, 24 januari 2003

Rubriek:

Prikkel

Trefwoord(en):

Het regelmatig houden van verkiezingen heeft verschillende functies. De politiek-economische literatuur besteedt veel aandacht aan twee van deze functies¹. In de eerste plaats prikkelen verkiezingen politici hun beleid af te stemmen op de wensen van kiezers. Ten tweede stellen verkiezingen kiezers in staat incompetent politici naar huis te sturen. Economen beschrijven de werking van verkiezingen met behulp van principaal-agentmodellen. De kiezers zijn de principalen, de politici zijn de agenten. In dit type modellen is het de bedoeling dat de agenten de principalen dienen. In een economische context behoren verkiezingen dus te leiden tot politici die competent zijn en de juiste preferenties hebben.

Het afgelopen jaar hebben vele waarnemers van de Nederlandse politiek zich regelmatig afgevraagd of onze democratie nog wel goed functioneert. Aanleiding hiervoor waren onder andere de grote fluctuaties in populariteit van politieke partijen en de snelle val van het kabinet-Balkenende. Ter illustratie: ruim anderhalf miljoen kiezers stemden vorig jaar op een totaal nieuwe lijst; de regeringspartijen verloren tientallen zetels; na de verkiezingen trad een kabinet van cda, lpf en vd aan dat al na 87 dagen zou aftreden; het enthousiasme onder de kiezers voor de lpf was na zes maanden vrijwel geheel vervlogen. De vraag rijst of de gebeurtenissen van het afgelopen jaar duiden op politieke instabiliteit of dat de gebeurtenissen kunnen worden verklaard aan de hand van de economische functies van verkiezingen. Laat ik de gebeurtenissen van het afgelopen jaar kort bespreken tegen de achtergrond van de bovengenoemde functies van verkiezingen.

Zorgen verkiezingen er voor dat beleid wordt afgestemd op de behoeften van burgers? Ik denk dat er geen reden is om op basis van de gebeurtenissen van het afgelopen jaar te concluderen dat dit niet het geval is. Het is waar dat de vvd, d66 en met name de PvdA er door velen van werden beschuldigd geen oog meer te hebben voor de behoeften van de bevolking. In een goedwerkende democratie biedt echter een dergelijke houding van politieke partijen kansen voor anderen. Met name Pim Fortuyn vulde het ontstane gat in de politieke markt. Bij de verkiezingen van afgelopen jaar ondervonden de regeringspartijen de tucht van de politieke markt. Zoals vaker in economische modellen wordt in een situatie van concurrentie achterover leunen afgestraft. Wellicht heeft de ontzuiling de concurrentie op de politieke markt bevorderd.

Worden in onze democratie incompetente politici naar huis gestuurd? Het is niet altijd even eenvoudig incompetente van competente politici te onderscheiden. Waren Melkert, Dijkstal en andere paarse bewindslieden onbekwaam? Zoals hierboven al is beschreven, wel in de zin dat zij de stemming onder burgers niet meer aanvoelden. Echter, net na het eerste paarse kabinet werden dezelfde politici als competent gezien. Hier geldt wellicht dat andere, nieuwe problemen, andere personen vragen. Een kabinet dat goed in staat is de werkgelegenheid te vergroten of de financiële positie van de overheid op orde te brengen is niet noodzakelijk goed in staat problemen in de gezondheidszorg op te lossen. Een kabinet heeft zijn eigen specialisaties. Na twee paarse kabinetten was er nog weinig behoefte aan de paarse specialiteit. Melkert, Dijkstal, Kok en al die anderen hebben zich overbodig gemaakt.

Hier is weinig nieuws onder de zon. Hetzelfde overkwam bijvoorbeeld het kabinet Lubbers-II eind jaren tachtig. Valt over de competentie van de paarse bewindslieden misschien te twisten, dit geldt veel minder voor de Tweede-Kamerleden van de lpf. Alom worden zij als incompetent gezien. Over de lpf oordeelt de kiezer dan ook hard. Het lijkt uiterst onwaarschijnlijk dat de lpf de komende jaren een belangrijke politieke rol in de landelijke politiek zal spelen. Op het punt van competentie lijkt de Nederlandse democratie dus voortreffelijk te werken. In eigenlijk minder dan een half jaar stuurt de kiezer ruim twintig slecht functionerende politici naar huis. Voor een bedrijf met 150 werknemers lijkt het mij een prima prestatie als het zich kan ontdoen van twintig slecht functionerende werknemers.

Voorafgaand aan de laatste Tweede-Kamerverkiezingen verkondigden verschillende wetenschappers, met name politicologen, dat de rol van politieke partijen in de samenleving was uitgespeeld. Politiek draaide en zou in de toekomst meer en meer draaien om personen. Het afgelopen jaar kan worden gezien als een natuurlijk experiment. De lpf was geen politieke partij, maar niet anders dan een lijst personen. De gebeurtenissen van het afgelopen jaar tonen mijns inziens dat de politicologen het niet bij het rechte eind hadden. Lijkt politiek tegenwoordig vooral om personen te gaan, politieke partijen blijven voorlopig noodzakelijk.

¹ Zie voor een voortreffelijk overzicht T. Persson en G. Tabellini, Political economics - explaining economic policy, MIT Press, Cambridge (Mass.), 2002.

